

การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง
บ้านบางกลอย จังหวัดเพชรบุรี*
CULTURAL HERITAGE MANAGEMENT OF THE KAREN ETHNIC
COMMUNITY, BAN BANG KLOI, PHETCHABURI PROVINCE

กิตติพงษ์ โคตรจันทิก¹ และ มะลิ ทิพย์ประจง²

Kittipong Kotchanthuek¹ and Mali Thipprajong²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย¹⁻²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand¹⁻²

Corresponding Author's Email: Kittipong_joo11@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง บ้านบางกลอย จังหวัดเพชรบุรี” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษารูปแบบและกระบวนการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม 2) พัฒนาแผนการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ และ 3) พัฒนามรดกทางวัฒนธรรมสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน การวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยบูรณาการการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณแบบคู่ขนาน กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ จำนวน 350 คน ประกอบด้วยผู้นำชุมชน สมาชิกชุมชน นักวิชาการ และเครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์ ใช้วิธีการสุ่มแบบสะดวก ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพใช้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน คัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบสอบถามมาตรฐานค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า “ไร่มุญเวียน” เป็นแกนกลางของการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม โดยทำหน้าที่เป็นทั้งระบบการผลิตและระบบนิเวศทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงความเชื่อ พิธีกรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าด้วยกัน ระดับความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.22$, S.D. = 0.87) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ความตั้งใจรักษามรดกวัฒนธรรมไว้ให้ลูกหลาน ($\bar{x} = 4.31$, S.D. = 0.8) นอกจากนี้ ยังได้พัฒนาแผนที่วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ซึ่งเชื่อมโยงพื้นที่ทางวัฒนธรรมกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการเรียนรู้วิถีชาติพันธุ์ องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย คือ “3Cs Model” ประกอบด้วย Cultural Root, Community Strength และ Creative Integration ซึ่งเป็นกรอบแนวคิด

* Received 29 March 2026; Revised 17 May 2026; Accepted 17 May 2026

สำคัญในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์บนฐานการมีส่วนร่วม ความยั่งยืน และการเคารพสิทธิทางวัฒนธรรม

คำสำคัญ: การจัดการมรดกทางวัฒนธรรม, ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง, บ้านบางกลอย, ไร่หมุนเวียน, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

Abstract

This research entitled “Cultural Heritage Management of the Karen Ethnic Community in Ban Bang Kloi, Phetchaburi Province” aimed to: 1) examine the patterns and processes of cultural heritage management; 2) develop a creative cultural heritage management map; and 3) promote cultural heritage toward sustainable cultural tourism development. The study employed a mixed-methods research design integrating qualitative and quantitative approaches concurrently. The quantitative sample consisted of 350 participants, including community leaders, local residents, academics, and ethnic network representatives, selected through convenience sampling. The qualitative phase involved 15 key informants selected through purposive sampling. Research instruments included in-depth interview guides and five-point Likert-scale questionnaires. Data were analyzed using mean, standard deviation, and content analysis.

The findings revealed that “rotational farming” served as the core of cultural heritage management, functioning not only as a production system but also as a cultural ecological system integrating beliefs, rituals, and indigenous knowledge. The overall level of community strength in cultural heritage management was at the highest level ($\bar{x} = 4.22$, S.D. = 0.87). The dimension with the highest mean score was the intention to preserve cultural heritage for future generations ($\bar{x} = 4.31$, S.D. = 0.82). In addition, the study developed a creative cultural mapping framework linking cultural spaces with eco-cultural tourism and ethnic way-of-life learning. The new body of knowledge derived from this study is the “3Cs Model,” consisting of Cultural Root, Community Strength, and Creative Integration. This model serves as a conceptual framework for cultural

heritage management among ethnic communities based on participation, sustainability, and respect for cultural rights.

Keywords: Cultural Heritage Management, Karen Ethnic, Ban Bang Kloi, Rotational Farming, Cultural Tourism

บทนำ

การรวมตัวกันเป็นชุมชน มักมีแนวปฏิบัติตามความเชื่อและวัฒนธรรมที่ยึดถือปฏิบัติกันมาอย่างยาวนาน วิธีการดำเนินชีวิตได้ถูกเรียนรู้วิธีการจัดระบบในชุมชน ที่ถูกส่งต่อความรู้ทักษะชีวิต และความสามารถจากรุ่นสู่รุ่น รวมไปถึงในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคม ที่มีการถ่ายทอดความรู้ และวิธีการดั้งเดิมที่ยึดถือปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน ที่มีการสืบทอดความรู้ในหลากหลายสาขาวิชา เช่น สุขภาพ และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนอย่างยั่งยืน จากการศึกษาวงจรชีวิตมนุษย์ที่ต้องเผชิญกับการดำเนินชีวิตในชุมชนควบคู่กับการแก้ไขปัญหาที่เกิดความขัดแย้ง และความตึงเครียด โดยการใช้การเข้าใจตนเอง รวมถึงเข้าใจสถานะในสังคมของตนเองสู่การสร้าง ความทรงจำร่วมกัน เพื่อให้คนรุ่นใหม่ในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน รวมถึงการรักษาทรัพยากรในชุมชนให้คงความอุดมสมบูรณ์ ที่เชื่อมโยงเข้ากับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนอย่างเข้มแข็ง ดังนั้นในแต่ละชุมชนจึงมีการรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่เกิดจากภูมิปัญญาของคนในชุมชนจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อนำไปสู่ความมั่นคงและรักษาเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ที่อาจถูกควบคุมสมรรถนะผ่านการศึกษแบบบูรณาการ เพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันของสังคมนอกชุมชนและอยู่ร่วมกันกับมรดกทางวัฒนธรรมในชุมชนนั้นๆ (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2564)

มรดกทางวัฒนธรรมเป็นรากฐานสำคัญของการดำรงอยู่และการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน โดยเฉพาะในกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวิถีชีวิตเชื่อมโยงกับทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศอย่างลึกซึ้ง มรดกทางวัฒนธรรมมิได้หมายถึงเพียงโบราณสถานหรือวัตถุทางประวัติศาสตร์เท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงองค์ความรู้ ภูมิปัญญา ภาษา ความเชื่อ พิธีกรรม และวิถีปฏิบัติทางสังคมที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ธรรมชาติ และบริบททางสังคมอย่างเป็นพลวัต องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO, 2003) ระบุว่า มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นกลไกสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน เนื่องจากช่วยเสริมสร้างความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความเข้มแข็งของชุมชน และการเรียนรู้ระหว่างรุ่น ขณะที่กรมส่งเสริมวัฒนธรรม (2564) ชี้ให้เห็นว่า การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมจำเป็นต้องดำเนินควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพของชุมชน เพื่อรักษาความสมดุลระหว่างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับการคงอยู่ของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ดังนั้น การจัดการ

มรดกทางวัฒนธรรมในบริบทร่วมสมัยจึงมิใช่เพียงการอนุรักษ์อดีต หากแต่เป็นกระบวนการสร้างคุณค่าและความต่อเนื่องทางวัฒนธรรมบนฐานการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน

ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านบางกลอย จังหวัดเพชรบุรี เป็นหนึ่งในชุมชนที่มีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมโดดเด่น ทั้งด้านภาษา ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ และระบบเกษตรกรรมแบบ “ไร่หมุนเวียน” ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดการทรัพยากรที่สอดคล้องกับระบบนิเวศและวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนมาอย่างยาวนาน อย่างไรก็ตาม ภายหลังการประกาศพื้นที่ป่าแก่งกระจานเป็นเขตอุทยานแห่งชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับชุมชนกลับเผชิญความขัดแย้งเชิงโครงสร้าง อันเกิดจากแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติแบบรวมศูนย์ที่ให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองพื้นที่ป่ามากกว่าการคุ้มครองสิทธิทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ส่งผลให้ชุมชนถูกจำกัดสิทธิในการใช้ทรัพยากร การถือครองที่ดิน และการดำรงวิถีชีวิตดั้งเดิม โดยเฉพาะการทำไร่หมุนเวียนที่ถูกตีความว่าเป็นการบุกรุกพื้นที่ป่า ทั้งที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2563) ความขัดแย้งดังกล่าวมิได้สะท้อนเพียงปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงความเปราะบางของสิทธิชุมชน สิทธิมนุษยชน และความมั่นคงทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมไทยร่วมสมัย สอดคล้องกับแนวคิดของอานันท์ กาญจนพันธุ์ (2562) ที่อธิบายว่า ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์มีรากฐานมาจากความแตกต่างด้านชุดความรู้และมุมมองต่อการจัดการทรัพยากรระหว่างรัฐกับชุมชนท้องถิ่น

แม้ว่าที่ผ่านมาจะมีการศึกษาประเด็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงและความขัดแย้งในพื้นที่ป่าอนุรักษ์อย่างต่อเนื่อง แต่ส่วนใหญ่ยังมุ่งอธิบายปัญหาในมิติด้านกฎหมาย การจัดการทรัพยากรหรือสิทธิชุมชนเป็นสำคัญ ขณะที่การศึกษาที่ให้ความสำคัญกับ “มุมมองจากฐานรากของชุมชน” และกระบวนการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมโดยคนในชุมชนเองยังมีอยู่อย่างจำกัด ทั้งยังขาดแนวทางเชิงรูปธรรมที่สามารถเชื่อมโยงการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมเข้ากับการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน Smith (2006) และ Waterton and Smith (2010) อธิบายว่า การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมร่วมสมัยควรเปลี่ยนบทบาทของชุมชนท้องถิ่นจาก “ผู้ถูกจัดการ” ไปสู่การเป็น “ผู้กำหนดคุณค่าและความหมายทางวัฒนธรรม” ด้วยตนเอง ขณะที่ Harrison (2013) เสนอว่า มรดกทางวัฒนธรรมควรถูกมองในฐานะกระบวนการทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ การต่อรอง และอัตลักษณ์ มากกว่าการเป็นเพียงทรัพยากรเพื่อการอนุรักษ์เท่านั้น นอกจากนี้ สุริชัย หวันแก้ว (2561) ยังชี้ว่า การพัฒนานโยบายด้านชาติพันธุ์ในประเทศไทยจำเป็นต้องตั้งอยู่บนฐานการมีส่วนร่วมและการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อป้องกันการลดทอนคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น ช่อดวงดังกล่าวจึงสะท้อนความจำเป็นของการสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถบูรณาการมิติทางวัฒนธรรม สิทธิชุมชน และการพัฒนาอย่างยั่งยืนเข้าด้วยกัน

จากบริบทและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง บ้านบางกลอย จังหวัดเพชรบุรี โดยมุ่งศึกษารูปแบบ กระบวนการ และแนวทางการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมบนฐานอัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนพัฒนาแนวทางการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ที่สามารถเชื่อมโยงการอนุรักษ์วิถีชีวิตดั้งเดิมเข้ากับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนอย่างยั่งยืน งานวิจัยนี้มุ่งสร้างองค์ความรู้เชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติที่สามารถประยุกต์ใช้ในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในบริบทความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชน อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนบนฐานความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความเป็นธรรมทางสังคม และการเคารพสิทธิมนุษยชนในระดับชาติและนานาชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบ กระบวนการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม และระดับการมีส่วนร่วม ศักยภาพ และความเข้มแข็งของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง บ้านบางกลอย จังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อพัฒนาแผนที่การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง บ้านบางกลอย จังหวัดเพชรบุรี
3. เพื่อพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง บ้านบางกลอย จังหวัดเพชรบุรี สู่การจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง บ้านบางกลอย จังหวัดเพชรบุรี เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยมีรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยบูรณาการการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) แบบคู่ขนาน (Concurrent Design) เพื่อศึกษาทั้งเชิงลึกด้านบริบททางวัฒนธรรม และเชิงปริมาณด้านระดับความเข้มแข็งของชุมชนและการมีส่วนร่วมในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัย ได้แก่ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน นักวิชาการด้านวัฒนธรรม และเครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี กลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

2.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 350 คน ประกอบด้วยผู้นำชุมชน สมาชิกชุมชน นักวิชาการ และเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling)

2.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 15 คน โดยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

3.1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview Guide) ใช้สำหรับเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับรูปแบบ กระบวนการ และการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน

3.2 แบบสอบถาม (Questionnaire) ใช้สำหรับเก็บข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับระดับความเข้มแข็งของชุมชน การมีส่วนร่วม และการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม โดยใช้มาตราประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale)

3.3 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือดำเนินการโดย ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ไม่น้อยกว่า 0.50 และ ตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) ไม่น้อยกว่า 0.70

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการเป็นขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาเอกสาร งานวิจัย และแนวคิดที่เกี่ยวข้อง การลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อสังเกตการณ์วิถีชีวิตและบริบทชุมชน การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การเก็บแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง และ การตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

5.1 ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการจัดหมวดหมู่ข้อมูล ติความ และสังเคราะห์ประเด็นสำคัญ

5.2 ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) เพื่ออธิบายระดับความคิดเห็นและความเข้มแข็งของชุมชน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านบางกลอยมีความผูกพันกับ "ไร่หมุนเวียน" เป็นแกนกลาง ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 มิติหลัก ได้แก่ มิติจิตวิญญาณ

(ความเชื่อเรื่องบรรพบุรุษ) มิติวิถีชีวิต (การกินอยู่และที่อยู่อาศัย) และมิติภูมิปัญญา (การทอผ้าและเครื่องจักสาน)

ตารางที่ 1 ระดับความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมโดยรวมและรายด้าน

รายการประเมินความเข้มแข็งของชุมชน	($\bar{x}$)	(S.D.)	ระดับ
1. ด้านการร่วมกันจัดการแก้ไขปัญหาชุมชนอย่างต่อเนื่อง	4.23	0.87	มากที่สุด
2. ด้านการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผ่านภูมิปัญญา	4.23	0.89	มากที่สุด
3. ด้านความตั้งใจรักษามรดกวัฒนธรรมไว้ให้ลูกหลาน	4.31	0.82	มากที่สุด
4. ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมประเพณีของชุมชน	4.15	0.91	มาก
5. ด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้แก่คนในและนอกชุมชน	4.18	0.85	มาก
รวม	4.22	0.87	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมในภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.22, S.D. = 0.87) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ความตั้งใจรักษามรดกวัฒนธรรมไว้ให้ลูกหลาน ($\bar{x}$ = 4.31, S.D. = 0.82) รองลงมา ได้แก่ การร่วมกันจัดการแก้ไขปัญหาชุมชน ($\bar{x}$ = 4.23, S.D. = 0.87) และ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมประเพณีของชุมชน ($\bar{x}$ = 4.15, S.D. = 0.91) แม้ยังอยู่ในระดับมาก แต่สะท้อนว่าการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมบางส่วนอาจมีข้อจำกัดเมื่อเทียบกับด้านอื่น ๆ ของความเข้มแข็งชุมชน

ผลการวิจัยในวัตถุประสงค์ที่ 2 เกี่ยวกับการพัฒนาแผนที่วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์พบว่า มีจุดยุทธศาสตร์สำคัญ 5 จุด (Cultural Nodes) ที่เป็นแหล่งเรียนรู้และดึงดูดการท่องเที่ยว ดังนี้

ตารางที่ 2 สรุปจุดสำคัญในแผนที่วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านบางกลอย

จุดสำคัญ (Nodes)	รายละเอียดและกิจกรรมทางวัฒนธรรม
1. ลานวัฒนธรรมกลางหมู่บ้าน	พื้นที่จัดกิจกรรมประเพณี การแสดงรำตง และจัดรวมตัวของชุมชน
2. เส้นทางศึกษาธรรมชาติไร่หมุนเวียน	แหล่งเรียนรู้วงจรการทำไร่ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและพิธีขวัญข้าว
3. กลุ่มทอผ้ากะเหรี่ยง	พื้นที่สาธิตการทอผ้ากะเหรี่ยงดั้งเดิมและการปกปิดลายอัตลักษณ์
4. ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญา	คลังข้อมูลชุมชน ปราชญ์ภูมิปัญญา ประวัติศาสตร์ชุมชนใจแผ่นดิน และเครื่องจักสาน
5. พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อ	พื้นที่ประกอบพิธีกรรมทางจิตวิญญาณและความเคารพต่อบรรพบุรุษ

ตารางที่ 1 ระดับความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม (ตารางแสดงค่าเฉลี่ยตามข้อมูลที่ระบุในบทที่ 4 เช่น ด้านการจัดการปัญหาชุมชน Mean = 4.23 ระดับมากที่สุด) จากผลการวิจัยในวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า แผนที่วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์

ประกอบด้วยจุดสำคัญ 5 จุด ได้แก่ ลานวัฒนธรรมกลางหมู่บ้าน, เส้นทางศึกษาธรรมชาติไร่มุมนเวียน, กลุ่มทอผ้ากะเหรี่ยง, ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญา และพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อดั้งเดิม

ผลการวิจัยในวัตถุประสงค์ที่ 3 การพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมสู่การจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนบ้านบางกลอยมีศักยภาพในการพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน โดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ กิจกรรมที่สามารถพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ การเรียนรู้ระบบไร่หมุนเวียน การทอผ้ากะเหรี่ยง การทำเครื่องจักสาน การประกอบพิธีกรรมพื้นบ้าน และการศึกษาวิถีชีวิตชาติพันธุ์นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่า การใช้สื่อดิจิทัลและเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น แผนที่วัฒนธรรมออนไลน์ สารคดีชุมชน และฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น มีส่วนช่วยในการสร้างการรับรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงต่อสังคมภายนอก อันนำไปสู่การส่งเสริมภาพลักษณ์เชิงบวกและสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน ทั้งนี้ แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนเน้นการท่องเที่ยวเชิงคุณค่า (Value-based Tourism) ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชน การเรียนรู้ทางวัฒนธรรม และการรักษาคุณค่าแท้ของมรดกทางวัฒนธรรมควบคู่กับการสร้างรายได้ที่ยั่งยืน

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านบางกลอย จังหวัดเพชรบุรี ผู้วิจัยมีประเด็นสำคัญที่จะนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. รูปแบบและกระบวนการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมบนฐานอัตลักษณ์ชาติพันธุ์
ผลการวิจัยพบว่า ไร่มุมนเวียน เป็นแกนกลางสำคัญของการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนกะเหรี่ยงบ้านบางกลอย โดยมีได้ทำหน้าที่เพียงในฐานะระบบการผลิตทางการเกษตรเพื่อการยังชีพ หากแต่เป็น “ระบบนิเวศทางวัฒนธรรม” (Cultural Ecology) ที่เชื่อมโยงองค์ความรู้ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ความเชื่อเรื่องขวัญข้าว จารีตประเพณี และวิถีชีวิตของชุมชนเข้าไว้ด้วยกันอย่างเป็นองค์รวม ข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า มรดกทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มิได้ดำรงอยู่ในลักษณะหยุดนิ่ง หากแต่เป็นกระบวนการทางสังคมที่มีพลวัตและสัมพันธ์กับบริบททางสิ่งแวดล้อมและอำนาจทางสังคมอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิดของ Harrison (2013) ที่อธิบายว่า มรดกทางวัฒนธรรมควรถูกทำความเข้าใจในฐานะ กระบวนการทางสังคม มากกว่าการเป็นเพียงวัตถุหรือประเพณีที่ได้รับการอนุรักษ์นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นว่า วิถีไร่มุมนเวียนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage) ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการธำรงอัตลักษณ์ของชุมชนกะเหรี่ยง ทั้งในมิติของ ภาษา ความเชื่อ และระบบเครือญาติ สอดคล้องกับแนวคิดของ UNESCO (2003) ที่ระบุว่า

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบสำคัญของความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืน อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานศึกษาของนันทนา บุญลือ (2564) ที่เสนอว่า วัฒนธรรมไร้พรมแดนของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงเป็นองค์ความรู้ดั้งเดิมที่สะท้อนความสัมพันธ์เชิงสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และมีความเสี่ยงต่อการสูญหายจากแรงกดดันของนโยบายรัฐและกระแสการพัฒนาสมัยใหม่ในอีกมิติหนึ่ง ผลการวิจัยยังสะท้อนให้เห็นถึงการรักษาคูณค่าแท้ (Authenticity) ของชุมชนผ่านการสืบทอดงานหัตถกรรม การทอผ้า และพิธีกรรมดั้งเดิม ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ภายใต้บริบทของโลกาภิวัตน์ ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับ Smith (2006) ที่เสนอว่า คุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมมิได้เกิดจากตัววัตถุหรือสถานที่เท่านั้น แต่เกิดจากความหมายที่ชุมชนร่วมกันสร้างและให้คุณค่าต่อมรดกนั้นในฐานะส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน

2. ความเข้มแข็งของชุมชนกับการจัดการตนเอง ผลการวิจัยพบว่า ระดับความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะด้านการร่วมกันจัดการแก้ไขปัญหาชุมชนอย่างต่อเนื่อง (Mean = 4.23) สะท้อนให้เห็นว่าชุมชนบ้านบางกลอยมีทุนทางสังคม (Social Capital) และกลไกความร่วมมือภายในชุมชนที่เข้มแข็ง แม้ต้องเผชิญกับข้อจำกัดด้านนโยบายและความขัดแย้งเกี่ยวกับพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ข้อค้นพบนี้ชี้ให้เห็นว่า ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชนมิได้ส่งผลเพียงในเชิงลบ หากแต่ยังกลายเป็นเงื่อนไขสำคัญที่กระตุ้นให้ชุมชนเกิด ความทรงจำร่วม (Collective Memory) และตระหนักถึงคุณค่าของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมร่วมกันมากยิ่งขึ้น ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Waterton and Smith (2010) ที่เสนอว่า การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมร่วมสมัยจำเป็นต้องให้ชุมชนมีบทบาทในฐานะ ผู้กำหนดความหมายทางวัฒนธรรม มากกว่าการเป็นเพียงผู้รับนโยบายจากรัฐ อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของนรา พงษ์พานิช และคณะ (2566) ที่พบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนและความรู้สึกเป็นเจ้าของมรดกทางวัฒนธรรมร่วมกัน เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การจัดการทรัพยากรท้องถิ่นเกิดความยั่งยืน แม้อยู่ภายใต้ข้อจำกัดทางกฎหมายและโครงสร้างอำนาจของรัฐนอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสะท้อนให้เห็นว่า ความเข้มแข็งของชุมชนไม่ได้เกิดจากการสนับสนุนของภาครัฐเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันภายในชุมชน การถ่ายทอดองค์ความรู้ระหว่างรุ่น และการรักษาความสัมพันธ์ทางสังคมผ่านกิจกรรมวัฒนธรรมและพิธีกรรมดั้งเดิม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการจัดการตนเองของชุมชน (Community Self-management) ที่มองว่าชุมชนท้องถิ่นสามารถพัฒนาแนวทางการจัดการทรัพยากรและวัฒนธรรมของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากได้รับการยอมรับในสิทธิทางวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

3. การพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนบ้านบางกลอยมีศักยภาพในการพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้วิถีชีวิตดั้งเดิม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และ

ทรัพยากรทางวัฒนธรรมเป็นฐานสำคัญในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ “ความเรียบง่าย” และ “วิถีธรรมชาติ” ของชุมชนได้กลายเป็นจุดเด่นที่สามารถสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่นักท่องเที่ยวในลักษณะการท่องเที่ยวเชิงคุณค่า (Value-based Tourism) ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของซูวิทย์ สุจฉายา (2565) ที่เสนอว่า การนำทุนทางวัฒนธรรมมาพัฒนาเป็นทุนทางเศรษฐกิจจำเป็นต้องคำนึงถึงความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์กับการพัฒนา เพื่อป้องกันการลดทอนคุณค่าทางวัฒนธรรมให้กลายเป็นเพียงสินค้าเพื่อการท่องเที่ยว อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน การสร้างประสบการณ์เรียนรู้ และการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมควบคู่กับการสร้างรายได้ที่ยั่งยืนนอกจากนี้ ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นว่า การใช้สื่อดิจิทัลและเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการสื่อสารอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ เช่น แผนที่วัฒนธรรมออนไลน์ สื่อสารคดี และฐานข้อมูลภูมิปัญญาชุมชน สามารถช่วยลดช่องว่างความเข้าใจระหว่างชุมชนกับสังคมภายนอก และสร้างการรับรู้เชิงบวกต่อกลุ่มชาติพันธุ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งถือเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างความยั่งยืนให้กับมรดกทางวัฒนธรรมในยุคสังคมดิจิทัล ตลอดจนเป็นกลไกในการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการเคารพความหลากหลายและสิทธิทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมไทยร่วมสมัย

องค์ความรู้ใหม่

ภาพองค์ความรู้ใหม่ 3Cs โมเดลเพื่อการจัดการมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของชุมชนบางกลอย

โดยนำเสนอแนวคิดการพัฒนาชุมชนให้เกิด สมดุลระหว่างวิถีชีวิตดั้งเดิมกับบริบทสังคมสมัยใหม่

โครงสร้างของภาพแบ่งออกเป็น 3 องค์ประกอบหลัก หรือ “3Cs” ดังนี้ 1. Cultural Root (รากฐานวัฒนธรรมไร้หมุนเวียน)ค้นพบว่า “ไร้หมุนเวียน” ไม่ใช่แค่การทำเกษตร แต่เป็น “ระบบนิเวศทางวัฒนธรรม” ที่เชื่อมโยงกับความเชื่อเรื่องขวัญข้าว ปรากฏชาวบ้าน และการส่งต่อองค์ความรู้แบบมุขปาฐะเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้ชุมชนคงอัตลักษณ์ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ป่าแก่งกระจาน

2. Community Strength (พลังความร่วมมือของชุมชน)เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับ “การจัดการปัญหาเชิงรุก” โดยพบว่าความเข้มแข็งของชุมชนบางกลอยไม่ได้เกิดจากการสั่งการจากภาครัฐ แต่เกิดจาก “ความทรงจำร่วม” (Collective Memory) ของคนในชุมชนที่ต้องการรักษาสีทึบในถิ่นฐานเดิมความเข้มแข็งนี้สะท้อนผ่านค่าเฉลี่ยที่สูงที่สุดในด้านการร่วมมือกันแก้ไขปัญหา (Mean = 4.23) ซึ่งเป็นต้นทุนทางสังคม (Social Capital) ที่สำคัญ

3. Creative Integration (การบูรณาการเชิงสร้างสรรค์)การพัฒนา “แผนที่วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์” ซึ่งเป็นเครื่องมือใหม่ที่ชุมชนใช้สื่อสารกับคนภายนอกเปลี่ยนจาก “ผู้ถูกกระทำ” เป็น “ผู้นำเสนอคุณค่า” ผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยใช้ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญา (เช่น ผ้าทอเครื่องทอ) และวิถีชีวิตดั้งเดิมมาสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจโดยไม่สูญเสียคุณค่าทางจิตใจ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง บ้านบางกลอย จังหวัดเพชรบุรี” พบว่า ชุมชนกะเหรี่ยงบ้านบางกลอยมีทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เข้มแข็ง โดยเฉพาะ “ระบบไร้หมุนเวียน” ซึ่งมีได้เป็นเพียงรูปแบบการเกษตรเพื่อการยังชีพเท่านั้น แต่ยังเป็นระบบนิเวศทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงความเชื่อ พิธีกรรม วิถีชีวิต และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติอย่างเป็นองค์รวม สะท้อนอัตลักษณ์และความเป็นชาติพันธุ์ที่สืบทอดจากบรรพบุรุษสู่คนรุ่นปัจจุบัน อันสอดคล้องกับแนวคิดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของ UNESCO (2003) ที่ให้ความสำคัญต่อองค์ความรู้และวิถีปฏิบัติที่ชุมชนยอมรับร่วมกันในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

ผลการวิจัยยังสะท้อนให้เห็นว่า ชุมชนมีระดับความเข้มแข็งในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะด้านความตั้งใจในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมไว้ให้ลูกหลาน และการร่วมกันจัดการปัญหาชุมชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงทุนทางสังคม (Social Capital) และความทรงจำร่วม (Collective Memory) ที่ช่วยหล่อหลอมให้ชุมชนสามารถรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและข้อจำกัดเชิงนโยบายได้อย่างเข้มแข็ง

นอกจากนี้ การพัฒนา “แผนที่วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์” ยังเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงทุนทางวัฒนธรรมเข้ากับการพัฒนาเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน โดยใช้พื้นที่ทางวัฒนธรรม เช่น เส้นทางไผ่หนวนเวียน กลุ่มทอผ้ากะเหรี่ยง และศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญา เป็นฐานในการสร้างการเรียนรู้และสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนโดยไม่ทำลายคุณค่าแท้ทางวัฒนธรรม ทั้งนี้ งานวิจัยชี้ให้เห็นว่า การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพควรตั้งอยู่บนฐานการมีส่วนร่วมของชุมชน การเคารพสิทธิทางวัฒนธรรม และการบูรณาการองค์ความรู้ดั้งเดิมเข้ากับแนวทางการพัฒนาร่วมสมัย เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนาอย่างยั่งยืน

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ภาครัฐควรยอมรับและคุ้มครอง “ไผ่หนวนเวียน” ในฐานะมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ และกำหนดแนวทางบริหารจัดการพื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติกับการคุ้มครองสิทธิชุมชน

1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมกระบวนการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม (Community-based Cultural Heritage Management) โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนมีบทบาทในการกำหนดแนวทางอนุรักษ์ ปันฟู และพัฒนาทรัพยากรทางวัฒนธรรมของตนเอง

1.3 ควรผลักดันนโยบายสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน โดยเน้นการสร้างรายได้บนฐานอัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนโดยไม่ทำลายคุณค่าทางวัฒนธรรมดั้งเดิม

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1 ชุมชนควรร่วมกันจัดตั้งศูนย์เรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ด้านภาษา พิธีกรรม งานหัตถกรรม และวิถีไผ่หนวนเวียน รวมถึงถ่ายทอดองค์ความรู้สู่เยาวชนรุ่นใหม่อย่างเป็นระบบ

2.2 ควรพัฒนาสื่อดิจิทัลและฐานข้อมูลออนไลน์เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน เช่น สารคดีสั้น แผนที่วัฒนธรรม หรือคลังข้อมูลดิจิทัล เพื่อสร้างการรับรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องต่อสังคมภายนอก

2.3 ควรส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เน้นการเรียนรู้วิถีชีวิตชาติพันธุ์ เช่น การเรียนรู้ระบบไผ่หนวนเวียน การทอผ้ากะเหรี่ยง และพิธีกรรมท้องถิ่น เพื่อสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงคุณค่าและสร้างรายได้แก่ชุมชนอย่างยั่งยืน

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษารูปแบบการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ เพื่อเปรียบเทียบแนวทางการจัดการและพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายในระดับประเทศ

3.2 ควรศึกษากลไกทางกฎหมายและนโยบายที่เอื้อต่อการคุ้มครองสิทธิทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ เพื่อสร้างความเป็นธรรมและลดความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชน

3.3 ควรศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่สามารถเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจควบคู่กับการรักษาอัตลักษณ์และคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชนอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2564). แนวทางการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงวัฒนธรรม.
- กาญจนาพันธุ์, อานันท์. (2562). ความขัดแย้งเรื่องทรัพยากรและสิทธิชุมชนในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- ชูวิทย์ สุจฉายา. (2565). การจัดการทุนวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน. วารสารการจัดการวัฒนธรรม, 8(2), 45–62.
- นรา พงษ์พานิช, และคณะ. (2566). ทุนทางสังคมกับการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 49(1), 88–105.
- นันทนา บุญล่อ. (2564). ไร่มุมนเวียน: มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง. วารสารชาติพันธุ์ศึกษา, 5(1), 12–29.
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. (2563). ไร่มุมนเวียนของชาวกะเหรี่ยง: มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- สุริชัย หวันแก้ว. (2561). ความหลากหลายทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Harrison, R. (2013). *Heritage: Critical approaches*. London, England: Routledge.
- Smith, L. (2006). *Uses of heritage*. London, England: Routledge.
- UNESCO. (2003). *Convention for the safeguarding of the intangible cultural heritage*. Paris, France: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.
- Waterton, E., & Smith, L. (2010). The recognition and misrecognition of community heritage. *International Journal of Heritage Studies*, 16(1–2), 4–15.